Odklad povinné školní docházky z pohledu českých i zahraničních výzkumných dat

Nikola Frkalová, Klára Špačková

Abstrakt

Odklad povinné školní docházky je v českém vzdělávacím systému běžnou praxí, která má poskytnout dítěti více času k dozrání a usnadnit jeho adaptaci na školní prostředí. Česká republika však dlouhodobě patří mezi země s nejvyšším podílem odkladů v Evropě, což vyvolává otázky ohledně účelnosti tohoto opatření. Cílem studie je kriticky zhodnotit dostupné empirické poznatky o účinnosti odkladu povinné školní docházky. Studie má podobu narativního přehledu a analyzuje čtyři české a sedm zahraničních empirických studií zaměřených na dopady odkladu na vzdělávací dráhu dětí. Zahraniční výzkumy ukazují především krátkodobé přínosy v prvních letech školní docházky, zatímco dlouhodobé efekty jsou nejednoznačné či v některých případech negativní. Česká zjištění naznačují dílčí přínosy v oblasti sociálních a kognitivních dovedností, avšak dostupné studie vykazují významné metodologické slabiny. Celkově výsledky naznačují, že efekt odloženého nástupu do školy je podmíněn individuálními charakteristikami dítěte, rodinným zázemím i institucionálním kontextem; na základě dostupných empirických studií proto nelze účinnost odkladu školní docházky jednoznačně potvrdit.

Klíčová slova: odklad školní docházky; školní připravenost; sociální dovednosti; kognitivní schopnosti; školní úspěšnost.

Delayed school entry from the perspective of Czech and International research dat

Abstract

Delayed school entry is a common practice in the Czech educational system, intended to provide children with more time to mature and to facilitate their adaptation to the school environment. However, the Czech Republic has long ranked among the countries with the highest proportion of delayed school entries in Europe, which raises questions about the usefulness of this measure. The present study takes the form of a narrative review and analyzes four Czech and seven international empirical studies that deal with the effectiveness of delayed school entry and its impacts on children's educational pathways. International research shows mainly short-term benefits in the first years of schooling, whereas long-term effects are ambiguous or even negative. Czech findings confirm partial benefits in the area of social and cognitive skills; however, the available studies show significant methodological weaknesses. The results of both research lines indicate that the effect of delayed school entry is conditioned by the individual characteristics of the child, family background, and the institutional context; therefore, the effectiveness of delayed school entry cannot be unequivocally confirmed.

Keywords: delayed school entry; school readiness; social skills; cognitive abilities; school achievement.

https://doi.org/10.5507/epd.2026.020

Vloženo: 28. 9. 2025 Revidováno: 12. 8. 2026 Přijato: 29. 9. 2026

Úvod

Nástup dítěte do základní školy představuje významný vývojový mezník, který vyžaduje určitou úroveň kognitivní, sociální i emoční připravenosti. V českém vzdělávacím systému je běžnou praxí odklad povinné školní docházky (dále OŠD), jehož cílem je poskytnout dítěti více času k dozrání a usnadnit adaptaci na školní prostředí (blíže viz např. Mertin, 2015). Česká republika však dlouhodobě patří mezi země s nejvyšším podílem odkladů v Evropě: v posledních letech dosahuje přibližně 25 % žáků (Česká školní inspekce, 2024), což výrazně převyšuje průměr evropských zemí. Tento trend vyvolává otázky o účelnosti odkladů i jejich dopadech na vzdělávací systém.

Empirické studie přinášejí v této oblasti nejednoznačné výsledky: některé zdůrazňují krátkodobé přínosy v oblasti adaptace a školní úspěšnosti (např. Datar, 2006; Hradecký, 1991), jiné upozorňují na absenci dlouhodobého efektu či dokonce na možná rizika,

například prohlubování vzdělanostních nerovností (Deming & Dynarski, 2008; Jaekel et al., 2015).

V první části článku jsou představeny české empirické studie věnované problematice OŠD. Vedle hlavních výsledků je pozornost věnována také průběhu testování, použitým statistickým postupům, přirozeným omezením a metodologickým slabinám jednotlivých šetření. Následně jsou představeny zahraniční studie a jejich klíčová zjištění ve vztahu k obecným dopadům OŠD i k legislativnímu rámci konkrétního vzdělávacího systému.

Cílem této přehledové studie je analyzovat české i zahraniční empirické výzkumy věnované OŠD, porovnat jejich metodologické přístupy a zhodnotit hlavní zjištění. Rešeršní otázkou této přehledové studie je: Do jaké míry lze považovat OŠD za účinné opatření a jaké faktory ovlivňují jeho efektivitu? Problematika OŠD v českém prostředí nabývá na aktuálnosti nejen v souvislosti s vysokým počtem odkladů, ale také v kontextu nově přijatých legislativních změn účinných od 1. září 2025 (Zákon č. 561/2004 Sb.).

1 Aktuální legislativní změny a systémové souvislosti

Vzhledem k dlouhodobě vysokému počtu udělených odkladů povinné školní docházky v českém vzdělávacím systému dochází od 1. září 2025 k významným legislativním změnám týkajícím se podmínek jejich udělování. Cílem těchto změn je reagovat na dosavadní vysoký podíl odkladů a upravit proces podpory dětí při přechodu z mateřské školy do základní školy. Podle nové úpravy lze OŠD udělit pouze jednorázově, na základě žádosti zákonného zástupce, která musí být doložena doporučením školského poradenského zařízení a lékaře. V rámci klíčových opatření je rovněž uvedeno zrušení dodatečných odkladů povinné školní docházky (MŠMT, 2025). Součástí systémových úprav je také změna termínů zápisů do mateřských a základních škol, aby byl vytvořen časový prostor pro odborné posouzení školní připravenosti a včasné nastavení podpůrných opatření v souladu s odbornými doporučeními.

Metodický materiál zdůrazňuje, že navrhovaná opatření směřují k posílení kontinuity vzdělávací dráhy dítěte a k rozvoji podpůrných mechanismů v prostředí základní školy, včetně pedagogické diferenciace, poradenských služeb a dalších nástrojů, které umožňují přizpůsobit vzdělávací podmínky individuálním potřebám dítěte. Tato změna je zasazena do širšího rámce systematické podpory přechodu mezi mateřskou a základní školou (MŠMT, 2025).

2 Metodologie výběru studií

Vyhledávání studií bylo provedeno v bibliografické databázi PsycINFO v období od ledna do června 2025. Při vyhledávání zahraničních studií byla použita kombinace klíčových slov *redshirting* a *delayed school entry*. Zároveň byl na vyhledávání uplatněn časový limit patnácti let (2010–2025), aby výběr reflektoval především současné empirické výzkumy realizované v kontextu aktuálních vzdělávacích systémů a metodologických přístupů. Celkem bylo identifikováno 47 zahraničních záznamů.

Pro vyhledávání českých studií byl využit Portál elektronických informačních zdrojů Univerzity Karlovy (UKAŽ). S použitím klíčového slova *odklad školní docházky* bylo identifikováno celkem 27 záznamů. V případě českých studií nebyl vzhledem k jejich nízkému počtu aplikován časový limit. Rešerše českých studií byla doplněna o další relevantní studie identifikované prostřednictvím citací v již vyhledaných publikacích.

Do přehledu byly zařazeny studie, které splňovaly následující kritéria: jednalo se o empirické výzkumy, analyzovaly dopady odloženého nebo časného nástupu do školy a obsahovaly kvantitativní nebo longitudinální analýzu vývojových či vzdělávacích výsledků dětí. Z přehledu byly vyloučeny studie, které se problematikou OŠD zabývaly pouze okrajově, neobsahovaly empirická data nebo byly dostupné pouze ve formě abstraktu. Po posouzení abstraktů a následném prostudování plných textů vybraných publikací bylo do přehledu zařazeno sedm zahraničních a čtyři české studie.

Zjištění byla syntetizována formou narativního přehledu, což odpovídá značné heterogenitě zahrnutých výzkumů z hlediska metodologického přístupu, sledovaných proměnných i časového horizontu sledování. U jednotlivých studií byly analyzovány jejich výzkumné cíle, použité metody, sledované výstupy, hlavní výsledky a identifikovaná přirozená omezení i metodologické slabiny. Tento rámec umožnil jejich systematické srovnání a kritickou interpretaci. Vzhledem k narativní povaze přehledu nelze výsledky chápat jako kvantitativní syntézu efektu odkladu, ale jako kritické shrnutí dostupných empirických poznatků.

Vzhledem k rozdílným vzdělávacím systémům zahrnují analyzované zahraniční studie několik příbuzných, nikoli však významově totožných způsobů načasování vstupu do školy. Vedle odloženého nástupu do školy (delayed school entry) se jedná také o časný nástup (early entry) a setrvání v mateřské škole, resp. opakování ročníku kindergarten (kindergarten retention). Tyto pojmy jsou proto v textu rozlišovány podle konkrétního institucionálního uspořádání a designu jednotlivých studií.

2.1 Co říkají české výzkumy o OŠD?

Otázka OŠD se v českém prostředí dostává do popředí zejména od počátku 90. let (Mertin, 2015). Výzkumné snahy se soustředily na zjištění, zda odklad usnadňuje adaptaci na školní docházku, jak se děti s odkladem v dílčích oblastech rozvíjejí a jaké jsou

jejich školní výsledky. Dosavadní české výzkumy zatím neposkytují dostatek dat, která by umožnila jednoznačně posoudit kauzální efekt odkladu povinné školní docházky.

Hradecký (1991) se ve své studii zaměřil na posouzení efektu ročního OŠD u dětí, které byly při předškolním vyšetření hodnoceny jako školně nezralé. Výzkum byl realizován ve spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou v Plzni a měl longitudinální charakter. Do šetření bylo zahrnuto celkem 201 dětí, u nichž byl odklad doporučen na základě psychologického vyšetření.

Výzkum probíhal ve třech fázích. Na začátku odkladového roku hodnotily učitelky mateřských škol vyspělost dětí ve třinácti oblastech relevantních pro školní zralost (např. tělesná vyspělost, pohybová koordinace, řeč, slovní zásoba, pracovní vyspělost, pozornost či přizpůsobení kolektivu). Ve druhé fázi učitelky posuzovaly změny v těchto oblastech nakonci odkladového roku. Ve třetí fázi byly stejné charakteristiky hodnoceny třídními učitelkami na konci 1. ročníku základní školy ve srovnání s ostatními žáky ve třídě.

Ke statistickému zpracování dat byly využity kontingenční tabulky, test chí-kvadrát, Pearsonův koeficient kontingence a faktorová analýza korelačních matic. Analýza ukázala, že v průběhu odkladového roku došlo ve většině sledovaných oblastí ke zlepšení – přibližně u 80

% dětí byl zaznamenán pozitivní posun v některé z hodnocených charakteristik. Hodnocení učitelek základní školy na konci 1. ročníku zároveň naznačilo, že u značné části dětí se původně identifikované obtíže již neprojevovaly jako významný problém ve srovnání s ostatními spolužáky.

Přirozeným omezením studie je její dobové a regionální ukotvení (Plzeň, konec 80. let) a skutečnost, že sledovaný soubor zahrnoval pouze děti, u nichž byl odklad doporučen na základě psychologického vyšetření. Tyto charakteristiky omezují zobecnitelnost výsledků na širší populaci dětí. Metodologickou slabinou studie je zejména absence kontrolní skupiny dětí bez odkladu, která by umožnila oddělit efekt samotného odkladu od přirozeného vývojového zrání dítěte. Validitu interpretace dále omezuje skutečnost, že hodnocení vycházelo ze subjektivního posuzování učitelek prostřednictvím nestandardizovaných posuzovacích škál. Některé hodnoticí kategorie navíc nebyly jednoznačně operacionalizovány a mohly zahrnovat více vývojových složek současně, což ztěžuje přesnější interpretaci zjištěných změn.

Na některá z uvedených omezení reagovala studie Valentové a Hrabala (1992), která porovnávala dvě skupiny dětí, jimž byl na základě předškolního psychologického vyšetření doporučen OŠD – děti, jejichž rodiče doporučení přijali, a děti, jejichž rodiče jej nepřijali. Skupiny byly vyrovnány ve vstupních charakteristikách na základě předškolního psychologického vyšetření (test školní zralosti, inteligenční test, učitelské hodnocení, psychologické posouzení, verbální projev a psychomotorické tempo). Obě skupiny byly longitudinálně sledovány z hlediska prospěchu a chování od 1. do 7. ročníku základní školy.

Statistické analýzy (t-testy, korelace, faktorová analýza, analýza rozptylu) ukázaly, že v 1. ročníku byl prospěch statisticky významně spojen jak s realizací odkladu, tak se školním chováním dítěte. Efekt odkladu byl nejvýraznější u žáků s průměrnými intelektovými schopnostmi, zatímco u nadprůměrně a podprůměrně inteligentních žáků nebyl efekt tak zřetelný. Od 3. ročníku se rozdíly mezi skupinami postupně snižovaly a ve vyšších ročnících již nebyly systematicky významné. Výsledky tedy naznačují, že odklad mohl pozitivně ovlivnit zejména počáteční fázi školní docházky a pouze u části žáků.

Přirozeným omezením studie je její specifické dobové a regionální ukotvení (Praha, přelom 70. a 80. let) a skutečnost, že sledované soubory tvořily děti již předem diagnostikované jako školně nezralé, což omezuje možnost zobecnění závěrů na širší populaci. Metodologickou slabinou je nejednoznačnost kauzálního výkladu zjištěných rozdílů. Přestože byly skupiny vyrovnávány ve vstupních charakteristikách, nelze zcela vyloučit vliv původních rozdílů mezi dětmi ani skutečnost, že předškolní diagnostická data nebyla metodicky jednotná (lišila se sledovanými oblastmi i použitými nástroji). Studie má charakter ex post facto designu, což dále ztěžuje jednoznačné oddělení efektu samotného odkladu od vlivu zrání, rodinného zázemí či dalších intervenujících faktorů.

Studie Chvála a Kropáčkové (2017) analyzovala vztah mezi sociálními dovednostmi předškolních dětí, rozhodováním rodičů o OŠD a školní úspěšností dětí na konci 1. ročníku základní školy. Výzkum vycházel z longitudinálních dat projektu CLoSE a zahrnoval děti z reprezentativního vzorku mateřských škol v České republice. Sociální dovednosti dětí byly posuzovány učitelkami mateřských škol prostřednictvím speciálně vytvořeného posuzovacího archu, který obsahoval osm dílčích škál a jednu souhrnnou škálu vztahující se k celkové připravenosti dítěte na školní docházku. Současně byly u dětí diagnostikovány také předmatematické dovednosti a úroveň zrakového vnímání.

Výsledky studie ukázaly, že sociální dovednosti dětí významně souvisejí s rozhodováním rodičů o OŠD. Děti s nižší úrovní sociálních dovedností měly větší pravděpodobnost odkladu nástupu do základní školy. Naopak při predikci školní úspěšnosti na konci 1. ročníku základní školy se jako významnější ukázaly předmatematické dovednosti, zatímco sociální dovednosti měly slabší vztah k dosažené školní úspěšnosti.

Přirozeným omezením studie je krátký časový horizont sledování, neboť školní úspěšnost byla hodnocena pouze na konci 1. ročníku základní školy, což neumožňuje posoudit její

dlouhodobější vývoj. Metodologickou slabinou je způsob měření sociálních dovedností, které byly posuzovány učitelkami mateřských škol na základě jejich profesního úsudku, což může být spojeno s určitou mírou subjektivity. Interpretaci výsledků dále omezuje skutečnost, že tato proměnná byla indikována známkami a rodičovským hodnocením.

Jednou z novějších českých studií zaměřených na problematiku OŠD je práce Páchové, Bílkové, Štefánkové a Zemanové (2024), která analyzuje školní výkony žáků s OŠD ve srovnání s jejich spolužáky bez odkladu v průběhu 2. a 3. ročníku základní školy.

Výzkumný soubor tvořilo 656 žáků z 29 tříd základních škol v různých regionech České republiky, z nichž 137 nastoupilo do školy po OŠD. Žáci byli opakovaně testováni pomocí standardizovaných kognitivních testů zaměřených na neverbální inteligenci, pracovní paměť a zrakově-prostorové schopnosti a dále pomocí didaktických testů z českého jazyka a matematiky. Pro statistické vyhodnocení byla využita analýza rozptylu pro opakovaná měření.

Specifickým přínosem studie je rozlišení dvou skupin žáků s OŠD: mladších dětí narozených v letních měsících a starších dětí s odkladem. Výsledky ukázaly, že skupina žáků s OŠD není homogenní. Zatímco mladší děti s odkladem dosahovaly ve většině sledovaných oblastí výkonů srovnatelných se spolužáky bez odkladu, starší žáci s odkladem vykazovali v kognitivních i didaktických testech statisticky významně slabší výsledky. Zjištěné rozdíly se navíc v průběhu sledovaného období většinou nesnižovaly a v některých případech se spíše prohlubovaly.

Přirozeným omezením studie je časový horizont sledování omezený na období 2. a 3. ročníku základní školy. Metodologickou slabinou je absence dat o výkonech dětí v předškolním období, která neumožňuje posoudit jejich vývoj před nástupem do školy. Interpretaci výsledků dále komplikuje nereprezentativní výběr škol a skutečnost, že nebylo možné jednoznačně oddělit vliv samotného OŠD od již existujících vývojových obtíží, které mohly být důvodem jeho udělení.

Český výzkum problematiky OŠD je zatím relativně omezený a jednotlivé studie se výrazně liší použitým metodologickým přístupem, velikostí výzkumných souborů i sledovaným časovým horizontem. Zatímco starší studie naznačují možné krátkodobé přínosy odkladu v počáteční fázi školní docházky, novější výzkumy upozorňují na výraznou heterogenitu skupiny dětí s OŠD a na skutečnost, že jejich školní výsledky nelze interpretovat jako přímý důsledek samotného odkladu. Dostupné studie zároveň často pracují se specifickými výběrovými soubory dětí a neumožňují jednoznačně oddělit efekt odkladu od vývojových charakteristik dětí, které k jeho udělení vedly. Český výzkum proto zatím neposkytuje dostatek empirických dat pro jednoznačné posouzení dlouhodobé efektivity OŠD.

Základní charakteristiky českých empirických studií zahrnutých do přehledu shrnuje tabulka 1. Přehled uvádí výzkumné soubory jednotlivých studií, jejich design a sledované výstupy, tedy indikátory vzdělávacích a vývojových výsledků dětí hodnocených v závěrečné fázi longitudinálního sledování. Současně upozorňuje na přirozená omezení jednotlivých výzkumů a jejich metodologické slabiny.

Tabulka 1
Přehled českých empirických studií o odkladu školní docházky

Studie	Výzkumný soubor	Design studie	Sledované výstupy	Přirozená omezení	Metodologické slabiny
Hradecký (1991)	201 dětí s OŠD doporučeným PPP	prospektivní longitudinální studie	školní úspěšnost, kognitivní, řečové a sociálněpracovní dovednosti	dobové a regionální ukotvení	absence kontrolní skupiny
Valentová & Hrabal (1992)	76 dětí s OŠD 76 dětí bez OŠD	longitudinální komparativní studie	školní prospěch, školní chování	dobové a regionální ukotvení	selekční zkreslení
Chvál & Kropáčková (2017)	303 dětí (projekt CLoSE)	sekundární analýza longitudinálních dat	školní úspěšnost	sledování pouze do konce 1. ročníku	nekontrolované proměnné
Páchová et al. (2024)	656 žáků ZŠ	longitudinální studie	školní prospěch, kognitivní výkony, výsledky v českém jazyce a matematice	sledování pouze ve 2. a 3. Ročníku	nereprezentativní výběr škol

2.2 Pohled do zahraničí: je ošd účinným opatřením?

Do přehledu byly zahrnuty empirické studie, které analyzují dopady odloženého nebo časného nástupu do školy na vzdělávací výsledky dětí, případně využívají institucionální změny vzdělávacích systémů jako přirozené experimenty umožňující odhad těchto efektů. Téma školní připravenosti a optimálního věku pro nástup do školy je v mezinárodním výzkumu dlouhodobě sledováno napříč rozdílnými institucionálními rámci. Zatímco v USA či Itálii mají rodiče širší možnost ovlivnit načasování nástupu, jinde je věk pevně regulován legislativou. Tato variabilita vytváří přirozené „experimenty", které umožňují zkoumat dopady odkladu v odlišných kontextech. Zahraniční evidence se přitom soustředí zejména na dvě linie výzkumu: (a) longitudinální dopady rozdílného načasování nástupu do školy či setrvání v mateřské škole (kindergarten retention) na výsledky v čtení a matematice (např. Datar, 2006; Hong & Raudenbush, 2005; McEwan & Shapiro, 2008), (b) systémové a legislativní změny, které umožňují kauzálnější odhady efektů (např. Ordine et al., 2018; Herbst & Strawiński, 2016; Jaekel et al., 2015).

2.3 Obecné dopady OŠD

Účinností odloženého nástupu do školy se zabývala studie Datar (2006), která analyzuje data z amerického longitudinálního šetření Early Childhood Longitudinal Study – Kindergarten Class (ECLS-K). Děti byly sledovány od vstupu do mateřské školy (kindergarten) do konce

1. ročníku základní školy. Studie využívá ekonometrický přístup založený na instrumentálních proměnných. Ty vycházejí z rozdílů v datech narození dětí a z rozdílů v le-

gislativních pravidlech jednotlivých států pro minimální věk nástupu do školy. Výsledky ukázaly, že děti, které zahajují školní docházku ve vyšším věku, dosahují při vstupu do školy vyšších výsledků ve standardizovaných testech čtení a matematiky. Analýza zároveň naznačuje, že starší žáci

vykazují rychlejší růst testových výsledků během prvních dvou let školní docházky. Efekt byl výraznější u dětí z méně podnětného sociálního prostředí a u dětí se zdravotním postižením. Přirozeným omezením studie je především krátký časový horizont sledování, který se zaměřuje pouze na první dva roky školní docházky.

Podobným směrem se ubírala i chilská studie McEwan a Shapiro (2008). Ta se zabývala vlivem věku při nástupu do školy a jeho dopadem na studijní výsledky. K analýze byly využity administrativní údaje o chilských žácích, které obsahovaly přesné datum narození. Autoři využili metodologii regression discontinuity design založenou na srovnání dětí narozených těsně před a těsně po stanovených hranicích pro nástup do školy. V Chile je oficiální hranicí pro nástup do školy 1. duben, přičemž některé školy mohou uplatňovat hranici až do

1. července. Tento systém umožňuje identifikovat děti, které zahajují školní docházku v různém věku v důsledku administrativně stanovených pravidel. Výsledky ukázaly, že odložení nástupu do školy o jeden rok snižuje pravděpodobnost opakování 1. ročníku přibližně o dva procentní body. Studie zároveň prokázala pozitivní a přetrvávající efekt na studijní výsledky žáků ve standardizovaných testech školních výkonů, zejména ve čtení, matematice a přírodních vědách. Tyto efekty se projevují například u žáků ve 4. ročníku základní školy a v některých případech přetrvávají i v pozdějších ročnících.

Na rozdíl od výše uvedených studií, které poukazují spíše na krátkodobé přínosy odkladu, dospěli Deming a Dynarski (2008) k odlišným závěrům. Ve své analýze se zaměřili na vývoj věku nástupu do školy ve Spojených státech a na jeho širší vzdělávací a ekonomické důsledky. Autoři využili dostupná populační data o školní docházce a legislativních změnách týkajících se minimálního věku nástupu do školy a analyzovali dlouhodobé trendy v odkládání nástupu do školní docházky. Analýza ukazuje, že děti, které zahajují školní docházku později, mohou sice v raných ročnících dosahovat lepších výsledků než jejich mladší spolužáci, avšak tyto výhody mají tendenci postupně mizet. Autoři zároveň upozorňují, že pozdější vstup do školy může vést k pozdějšímu vstupu na trh práce a tím i ke snížení celoživotních příjmů. Tento závěr je v určitém kontrastu se studií Datar (2006), která naopak zjistila, že pozdější nástup přináší krátkodobé zisky v matematice a čtení, zejména u dětí z méně podnětného prostředí. Rozdíl mezi oběma studiemi tak ukazuje na význam časového horizontu sledování: zatímco Datar (2006) poukazuje na přínosy v prvních letech školní docházky, Deming a Dynarski (2008) upozorňují na možné negativní dopady v delším období, které mohou souviset s prodlužováním vzdělávací dráhy a pozdějším vstupem do dospělosti.

Ještě jiný pohled nabízí analýza Honga a Raudenbushe (2005). Autoři využili pokročilé analytické metody kauzální inference v neexperimentálních datech s využitím

propensity score stratifikace, principu principal stratification a hierarchického lineárního modelování, což umožnilo dosáhnout silnějších kauzálních závěrů. Studie vychází z longitudinálních dat výzkumu Early Childhood Longitudinal Study – Kindergarten Cohort (ECLS-K). Cílem bylo zjistit, zda setrvání v mateřské škole (tzv. kindergarten retention) ovlivňuje kognitivní růst žáků v jejich dalším školním vývoji. Kognitivní růst byl měřen pomocí standardizovaných testů čtení a matematiky. Výkony žáků byly sledovány od začátku mateřské školy do konce 1. ročníku základní školy, tedy během dvou let sledování, což umožnilo zachytit jejich vývoj v čase. Analýza ukázala, že děti, které zůstaly o jeden rok déle v mateřské škole, vykazovaly nižší kognitivní růst v matematice i čtení, než jakého by pravděpodobně dosáhly, kdyby postoupily do prvního ročníku. Autoři zároveň zjistili, že samotná existence retenční politiky měla na průměrné výsledky žáků jen velmi malý nebo nulový vliv. Autoři dospěli k závěru, že samotné prodloužení pobytu v mateřské škole bez cílené podpory nemusí být efektivním nástrojem podpory kognitivního rozvoje.

2.4 Mezinárodní souvislosti a institucionální rámce

V této podkapitole jsou představeny mezinárodní studie, které zkoumaly dopady časného či odloženého nástupu do školy v odlišných institucionálních rámcích. Jedná se o studie v zemích, kde legislativní změny vytvořily prostor pro přirozené experimenty (Itálie, Polsko) a v zemích, které umožnily detailní longitudinální sledování školních výsledků (Německo).

Italská studie zdůrazňuje, že svoboda rodičů v rozhodování o nástupu jejich dětí do školy může být přínosným opatřením vzdělávací politiky. Autoři analyzovali výsledky žáků ve čtení a matematice a srovnávali děti, které měly možnost nastoupit do školy dříve (bez ohledu na to, zda tuto možnost skutečně využily), s těmi, které tuto možnost neměly. Rozdíl v možnosti časného nástupu byl dán regionálními rozdíly v legislativě – v některých oblastech byla časná školní docházka povolena, v jiných ne. Nešlo tedy o rozhodování založené na schopnostech či dovednostech dítěte, ale o institucionální podmínky dané místem bydliště. Autoři využili regresní diskontinuitní design založený na věkových hranicích pro nástup do školy. Testy ve

1. a 5. ročníku základní školy byly zaměřeny na čtenářské a matematické dovednosti. Výsledky ukázaly, že děti s možností časného nástupu do školy dosahovaly lepších výsledků než děti bez této možnosti, a to jak ve 2., tak i v 5. ročníku. Autoři se domnívají, že možnost dřívějšího nástupu do školy umožňuje rodičům lépe sladit školní docházku dítěte s jeho vývojovou připraveností, což se pozitivně odráží ve studijních výsledcích. Zároveň však upozorňují na riziko neadekvátního urychlení nástupu do školy u dětí, které na školní prostředí ještě nejsou dostatečně připravené (Ordine, Rose a Sposato, 2018).

Zatímco italská studie zdůraznila přínosy větší flexibility pro rodiče a děti, zkušenost z Polska ukazuje spíše rizika spojená s předčasným nástupem do školy. Polská reforma

(2015) snížila věk zahájení povinné školní docházky ze 7 na 6 let. Herbst a Strawiński (2016) využili této legislativní změny jako přirozeného experimentu a empiricky analyzovali její dopady na školní výsledky žáků. Ve své analýze využili regresní modely, postupy založené na propensity score matching a kontrole věku žáků. Zaměřili se na srovnání výkonů dětí, které zahájily školní docházku v šesti letech, s těmi, které nastoupily až v sedmi letech. Hodnoceny byly kognitivní schopnosti a dovednosti ve čtení, psaní a matematice na začátku a na konci 1. ročníku základní školy. Výsledky ukázaly, že mladší žáci dosahovali v průměru nižších výsledků než jejich o rok starší spolužáci ve všech sledovaných oblastech. Autoři však zároveň ukazují, že tento rozdíl je z velké části dán samotným věkem žáků. Po oddělení efektu věku a efektu časného nástupu se ukazuje, že samotný dřívější vstup do školy nemusí mít negativní dopad na vzdělávací výsledky. Pozitivní efekt časného nástupu se projevil především v rychlosti učení během školního roku, pravděpodobně díky interakcím s vrstevníky. Autoři proto upozorňují, že včasný nástup do školy nemusí mít negativní dopad v průměru, může však představovat riziko zejména pro děti z méně podnětného prostředí.

Podobně kritické výsledky přinesla i německá longitudinální studie Jaekela et al. (2015), která sledovala výkony dětí s odkladem a bez OŠD v prvních ročnících základní školy. Studie vychází z populačního longitudinálního výzkumu a využívá přirozený experiment s metodou propensity score matching, která umožnila vytvořit srovnatelné skupiny dětí s odkladem a bez odkladu. Kromě učitelského hodnocení žáků byly u obou skupin dětí v celkovém počtu přibližně 1000 dětí (N = 999) sledovány výkony ve standardizovaných testech čtenářských dovedností, psaní a pravopisu, matematických kompetencí a pozornostního chování. Pro kontrolu výchozí úrovně obou výzkumných skupin byly do statistických modelů zahrnuty předškolní numerické a jazykové dovednosti dětí. Výsledky nepotvrdily rozdíly v učitelském hodnocení dětí s odkladem a bez OŠD, avšak ve standardizovaných testech dosáhly děti s odkladem horších výsledků než děti bez OŠD při hodnocení ve věku osmi let. Autoři upozorňují, že odložený nástup do školy neměl pro školní úspěšnost v 1. ročníku přímé výhody, a zároveň naznačují, že OŠD mohl děti naopak připravit o důležité učební příležitosti v klíčovém období vývoje.

Pro lepší přehlednost jsou základní charakteristiky zahrnutých zahraničních studií shrnuty v tabulce 2. Přehled uvádí zemi realizace studií, jejich výzkumný design, způsob vymezení odloženého či časného nástupu do školy a sledované výstupy. Současně upozorňuje na přirozená omezení jednotlivých výzkumů a jejich metodologické slabiny.

Tabulka 2
Přehled zahraničních empirických studií o odloženém nebo časném nástupu do školy

Studie	Země	Design studie	Definice odkladu / nástupu	Sledované výstupy	Přirozená omezení	Metodologické slabiny
Datar (2006)	USA	kvaziexperimentální longitudinální studie	pozdější nástup	čtení, matematika	rané ročníky ZŠ	oddělení věku a školní zkušenosti
McEwan & Shapiro (2008)	Chile	kvaziexperimentální longitudinální studie	odklad dle data narození	čtení, matematika, přírodní vědy	specifický systém Chile	omezená zobecnitelnost
Deming & Dynarski (2008)	USA	sekundární analýza populačních dat	pozdější nástup	dokončení střední školy, příjmy	historická data	vliv socioekonomických faktorů
Hong & Raudenbush (2005)	USA	kvaziexperimentální longitudinální studie	opakování ročníku (kindergarten retention)	kognitivní růst	krátkodobé sledování školních výsledků	závislost na modelování
Ordine et al. (2018)	Itálie	kvaziexperimentální longitudinální studie	možnost časného nástupu	čtení, matematika	institucionální specifika	nepřímé měření rozhodování rodičů
Herbst & Strawiński (2016)	Polsko	kvaziexperimentální longitudinální studie	snížení věku nástupu	čtení, psaní, matematika	krátkodobé sledování	obtížné oddělení efektu reformy a věku
Jaekel et al. (2015)	Německo	kvaziexperimentální longitudinální studie	odklad nástupu	čtení, psaní, matematika, pozornost	sledování pouze v raných ročnících	subjektivita učitelského hodnocení

Souhrn mezinárodní evidence ukazuje, že odložený nástup může přinášet krátkodobé přínosy v prvních letech školní docházky (Datar, 2006; McEwan & Shapiro, 2008). Tyto efekty však nejsou stabilní v čase: v delším horizontu se často stírají a někdy se objevují i negativní důsledky, například nižší pravděpodobnost dokončení střední školy či nižší celoživotní příjmy (Deming & Dynarski, 2008; Jaekel et al., 2015). Zároveň platí, že institucionální rámec vzdělávacího systému – například míra flexibility při rozhodování o nástupu do školy nebo legislativní úpravy věku nástupu – může významně ovlivňovat, zda pozdější nástup prospívá některým dětem, nebo naopak přispívá k prohlubování vzdělanostních nerovností (Ordine et al., 2018; Herbst & Strawiński, 2016).

Závěr

Výsledky českých a zahraničních studií poskytují komplexní, avšak nejednoznačný obraz účinnosti OŠD. Analýza ukázala, že české výzkumy přinášejí důležitý vhled do krátkodobých přínosů odkladu, především v oblasti školní zralosti a sociálních dovedností, jejich interpretaci však ovlivňují jak přirozená omezení, například krátký časový horizont

sledování, tak metodologické slabiny, například absence kontrolních skupin. Zahraniční studie naopak využívají rozsáhlejší longitudinální databáze, standardizované testy a sofistikovanější statistické modely, díky nimž dokážou nabídnout kauzálně silnější závěry. Jejich výsledky ale zároveň vykazují značnou variabilitu v závislosti na institucionálním kontextu a socioekonomickém zázemí dětí.

Porovnání metodologických přístupů jednotlivých studií OŠD ukázalo výrazný kontrast mezi českými a zahraničními studiemi: zatímco české výzkumy staví na posuzování pedagogů a dílčích indikátorech školní připravenosti, zahraniční práce se orientují na standardizovaná měření školní úspěšnosti a dlouhodobé vzdělávací trajektorie. Tento rozdíl naznačuje, že české výsledky mají menší možnost zobecnění, ale přinášejí detailní vhled do individuálního zvládání nástupu do školy, zatímco zahraniční studie umožňují uchopit problematiku v širších souvislostech.

Výsledky přehledu naznačují, že OŠD nelze chápat jako univerzálně účinné opatření. Jeho přínosy se objevují především v krátkodobém horizontu a zejména u dětí s průměrnými schopnostmi nebo u dětí z méně podnětného prostředí, pokud je odklad provázen cílenou podporou. V delším časovém horizontu však efekty často slábnou nebo se mohou dokonce obrátit v nevýhody (prodloužení vzdělávací dráhy či vyšší pravděpodobnost využívání speciálně-pedagogické podpory). Klíčovou roli přitom hrají individuální charakteristiky dítěte (kognitivní a sociální dovednosti, emoční zralost), rodinné zázemí (úroveň stimulace, kvalita vztahů) a institucionální kontext (pravidla nástupu, dostupnost podpůrných služeb).

Celková analýza zároveň ukazuje, že účinnost OŠD je podmíněna řadou faktorů, a proto ji nelze hodnotit jednoznačně. Do budoucna se nabízí potřeba metodologicky robustnějších, dlouhodobých a komparativních výzkumů, které by dokázaly přesněji vymezit, pro jaké děti a za jakých okolností je odklad skutečně přínosný. Vzhledem k legislativním změnám platným od školního roku 2025/2026 je žádoucí, aby další výzkum sledoval jejich dopad na děti, rodiny i školní praxi.

Literatura

Česká školní inspekce. (2024). *Odklady povinné školní docházky*. https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2024_p%C5%99%C3%ADlohy/Dokumenty/Odk lady_povinne_skolni_dochazky.pdf

Datar, A. (2006). Does delaying kindergarten entrance give children a head start? *Economics of Education Review, 25*(1), 43–62. https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2004.10.004

Deming, D., & Dynarski, S. (2008). The lengthening of childhood. *Journal of Economic Perspectives, 22*(3), 71–92. https://doi.org/10.1257/jep.22.3.71

Herbst, M., & Strawiński, P. (2016). Early effects of an early start: Evidence from lowering the school starting age in Poland. *Journal of Policy Modeling, 38*(2), 256–271. https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2016.01.004

Hong, G., & Raudenbush, S. W. (2005). Effects of kindergarten retention policy on children's cognitive growth in reading and mathematics. *Educational Evaluation and Policy Analysis, 27*(3), 205–224. https://doi.org/10.3102/01623737027003205

Hradecký, V. (1991). Posuzování efektu odkladů školní docházky učitelkami předškolních tříd MŠ a 1. tříd ZŠ. *Pedagogika, 41*(1), 73–85.

Hrabal, V., & Valentová, L. (1992). Ověření dlouhodobé účinnosti odkladu školní docházky. *Pedagogika, 42*(1), 113–123.

Chvál, M., & Kropáčková, J. (2017). Sociální dovednosti předškolních dětí a jejich vliv na odklad povinné školní docházky a dosahovaný školní úspěch na konci 1. ročníku základní školy. *Orbis Scholae, 11*(1), 93–117. https://doi.org/10.14712/23363177.2017.13

Jaekel, J., Strauss, V. Y.-C., Johnson, S., Gilmore, C., & Wolke, D. (2015). Delayed school entry and academic performance: A natural experiment. *Developmental Medicine & Child Neurology, 57*(7), 652–659. https://doi.org/10.1111/dmcn.12713

McEwan, P. J., & Shapiro, J. S. (2008). The benefits of delayed primary school enrollment: Discontinuity estimates using exact birth dates. *The Journal of Human Resources, 43*(1), 1–29. https://doi.org/10.3368/jhr.43.1.1

Mertin, V. (2015). Školní zralost – vývoj pojetí, navazující opatření a náměty pro jejich úpravy. In D. Greger, J., Simonová, & J. Straková (Eds.), *Spravedlivý start*. Praha: UK.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2025). *Metodický materiál k odkladům povinné školní docházky a zajištění plynulého přechodu dítěte mezi mateřskou a základní školou*. https://edu.gov.cz/wp-content/uploads/2025/09/Metodika-OSD_MS-a-ZS.pdf

Ordine, P., Rose, G., & Sposato, D. (2018). Parents know them better: The effect of optional early entry on pupils' schooling attainment. *Economic Inquiry, 56*(3), 1678–1705. https://doi.org/10.1111/ecin.12568

Páchová, A., Bílková, M., Štefánková, J., & Zemanová, D. (2024). Pod povrchem odkladů školní docházky. *Pedagogická orientace, 34*(2), 237–263. https://doi.org/10.5817/PedOr2024- 2-237

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). (2004).

Článek byl podpořen z prostředků Specifického vysokoškolského výzkumu (Psychologická a speciálně pedagogická podpora vzdělání a inkluze), Pedagogická fakulta UK.

Kontakt:
PhDr. Klára Špačková, Ph.D.
Katedra psychologie, Pedagogická fakulta Univerzita Karlova
Myslíkova 7, 110 00 Praha
E-mail: klara.spackova@pedf.cuni.cz
ORCID: 0000-0003-0202-6602

Mgr. et Mgr. Nikola Frkalová
Katedra psychologie, Pedagogická fakulta Univerzita Karlova
Myslíkova 7, 110 00 Praha
E-mail: nikola.frkalova@pedf.cuni.cz
ORCID: 0009-0001-7991-028X

PhDr. Klára Špačková, Ph.D. je odbornou asistentkou na Katedře psychologie Pedagogické fakulty UK. Působí také jako psycholog v Akademické poradně PedF. Ve své výzkumné a publikační činnosti se zaměřuje na diagnostiku a rozvoj čtenářské gramotnosti, problematiku specifických poruch učení a osvojování cizího či druhého jazyka.

Mgr. et Mgr. Nikola Frkalová je doktorandkou na Katedře psychologie Pedagogické fakulty UK. Zabývá se rozvojem rané gramotnosti, problematikou odkladů povinné školní docházky a dynamikou školní třídy. Působí také jako pedagog a školní psycholog na základní škole.